

שירים ארג

פרשת ויצא | כסליו תשפ"ג | גיליון מס' 140 | שנה ג'

שיר של יום

היכן ה'חששות' של האדם...

בפרשה הקודמת, 'הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה', ופירש"י, 'אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו (סנהדרין כב:), אלו הן שבמיתה, שתוי יין ופרועי ראש, אמר, אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה'.

והדבר פלא והפלא, שהרי 'חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום' (בבא בתרא ט"ז ב'), ועל עבירות אלו ג"כ יש 'מיתות וכריתות' ושאר עונשים, ואפ"ה לא אכפת לו מזה והוא עובר את העבירות, ומה הוא נזכר עכשיו ש'אני הולך למות על ידה' של הבכורה.

ושמעתי בזה, והוא נפלא מאד, שאכן כך הוא האדם. שכשהוא עסוק בעניני החומריים, בתאוותיו ובמילוי רצונותיו, הוא לא מתחשב ולא חושב על 'הולך למות על ידי זה'. ורק כשהדברים נוגעים למצוות, כאן הוא פתאום 'נזכר' בכל ה'הולך למות על ידה', ש'אולי' ו'אולי' יהיה לו מזה היזק כזה או כזה, ומחמת כן הוא מושך ידו מן המצוה.

והדברים אמורים בכל מיני תחומים. וכגון אלו שאם הילד שלהם יבלה את לילותיו במשחקים ובשאר 'בילויי עולם', זה יהיה בסדר. אבל אם הוא 'לומד יותר מידי' זה כבר מסוכן, ש'הרי חייבים לישון' ו'זה לא בריא'... ואינני מביע דעה מה 'למעשה' בכל כה"ג... וכל אחד יעשה כמובן כהבנתו וכהוראת רבותיו ומוריו. וכל מקרה לגופו. אבל אני מעמיד רק את הנוגע לענינו. איך במילי דעלמא, האדם לא חושש לכל מיני 'חששות' ורק כשהדברים מגיעים למצוות ולעבודת ה', כאן הוא פתאום נזכר בכל ה'חששות' למיניהם.

ועד"ז כן הוא גם בעניני גמילות חסדים ובין אדם לחבירו. וכמו שמעמיד זאת הח"ח באהבת חסד, ח"ב פרק שמיני עיי"ש, שאם מבקשים מהאדם הלוואה, הוא פתאום מתחיל בכל מיני חששות רחוקות של 'אולי' ו'אולי' אולי פתאום תזדמן לו איזו עסקה

שירי הפרשה

יצחק אבינו ובית המקדש

בדברי הרמב"ן הידועים בפרשת תולדות אודות ה'מעשה אבות סימן לבנים' שיש במעשה הבארות שליצחק, שמרמו לבתי המקדש, עיין בדבריו. מבואר ש'האב' שהוא במעשה ה'סימן לבנים' בענין בית המקדש זהו יצחק.

וכן מבואר בדברי חז"ל שמביא המ"ב בריש הלכות חנוכה, שהמשכן היה צריך להיות נחנך בכסליו, והוא התעכב עד ר"ח ניסן שהוא חודש שנולד בו יצחק. ומבואר, שעבודת המשכן שייכא למידתו וענינו של יצחק.

ובפשוטו הביאור הוא, שעבודתו של יצחק היא 'עבודה'. [אברהם 'חסד', יעקב 'תורה', ויצחק 'עבודה']. וזה שייך למידת הדין שיצחק מגלה. שהעבודה שייכת למה שמחוייב על פי דין. ולכן בית המקדש שהוא מקום העבודה ודאי שייך לענינו של יצחק.

'אם יעקב ועשיו'

במה שאומר רש"י בסו"פ תולדות על מה שכתוב על רבקה שהיא 'אם יעקב ועשיו', שאינו יודע מה בא ללמדנו'. מטו בזה [עיין בספרי בריסק] ממרן הגר"ח זצ"ל, שאמר, שנפק"מ לנדרים, לנודר מזרע רבקה, שאסור גם בבני עשיו. שעל אף שעשיו לא נחשב זרע יצחק, שב'יצחק ולא כל יצחק' הופקע עשיו מלהיות זרעו של יצחק, ולכן הנודר מזרע יצחק מותר בבני עשיו. זהו דוקא לגבי יצחק. אבל מלהיות זרע רבקה, לא הופקע, וזהו שכתוב כאן שרבקה היא 'אם יעקב ועשיו', היינו שגם בני עשיו נחשבים זרעה.

ויל"ע בזה מקרא ד'זרש זרעך את שער שונאיו', שהבאנו בזה בגיליון הקודם, שהמכוון ב'שונאיו' הוא כלפי עשיו. ונראה מזה א"כ, שעשיו אינו נחשב 'זרעה' של רבקה. שזהו שאומר הכתוב שירש 'זרעך'

המבט הנכון על ניסים

בדברי רש"י בפרשה הקודמת על 'אברהם הוליד את יצחק' שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, ידוע להעיר, שהרי בין כך יש כאן נס, שהעקרות היתה של שרה, שהרי אברהם הוליד את ישמעאל, ונמצא שגם אם מאבימלך נתעברה יש כאן נס ששרה לבת תשעים שנה תלד. ואם גם לשיטתם יש כאן נס, מ"ל אם זה מאברהם או מאבימלך. ובכלל, מה זה שייך לליצנות.

אלא שבאמת גם הם הודו ודאי שיש כאן נס. אלא שאם 'מאבימלך נתעברה' אין כאן נס שמחייב. שמשנתו של אברהם אבינו אין לה המשך. שאין לו בן שימשיך את דרכו.

ורק אם מאברהם נתעברה, זהו נס שמחייב, שזה נס שמראה שיש קיום והמשך למשנת החיים של אברהם אבינו. ואת זה הם לא רצו. ואת זה הם רצו לבטל בכח הליצנות שדוחה כל התוכחות.

"...שכש אנו

רואים ושומעים

על ניסים שעושה

הקב"ה... שצריך

לא לראות

זאת כנס של

'מאבימלך',

נתעברה',

אלא כנס של

'מאברהם

נתעברה'. שזהו

נס שמחייב..."

ובבחרותי שמעתי, שבזמנו, בזמן מלחמת ששת הימים, התפרסמו דבריה של איזו אשה אחת שאמרה 'מתי יגמרו הניסים ונוכל ללכת לים בשבת'. עפ"ל. והוא נפלא מאד, שמחד גיסא, גם היא הבינה שהניסים שהקב"ה עושה מחייבים. שהם מחייבים שלא ללכת לים בשבת. אלא שהיא לא רצתה את ה'מחייב' הזה. שזוהי מידת הליצנות. שרוצה לדחות את כל ה'מחייב' מהניסים שעושה הקב"ה.

והוא מהדברים הצריכים חיזוק, שכש אנו רואים ושומעים על ניסים שעושה הקב"ה. [כדוגמת הנס ב'פיגוע בצומת רמות' בשבוע שעבר]. שצריך לא לראות זאת כנס של 'מאבימלך נתעברה', אלא כנס של 'מאברהם נתעברה'. שזהו נס שמחייב. וה' יעזרנו להתחזק בעבודתו עוד ועוד.

שהוא יהיה חייב את הכסף, ואולי הוא אינו נאמן וכו' וכו'. ואם רק היו הדברים נוגעים לו לרווח כל דהוא, (שהיה לו איזה רווח מהלואה זו) היו נעלמים כל החששות הללו. ורק כשהדברים נוגעים למצוה, בא היצר ומסמא את עיניו לחשוש כל מיני חששות שונות ומשונות בשביל להימנע מהמצוה.

הוא לא יקח שום 'טרמפים'... כי פעם הוא לקח איזה 'טרמפיסט' שלא התנהג בדיוק לרוחו... ואת הרכב שלו... 'מאן דכר שמיה' להביא זאת לאיזה ידיד או שכן שצריך לו... שהרי 'מי יודע מה יכול לקרות לרכב שלו'... 'פעם הוא שמע על איזה מישוה שנתן את הרכב שלו וקרה כך וכך'... לא משנה שהרבה יותר פעמים הוא שמע על מי שכן נתן את הרכב ולא קרה שום דבר... אבל הסיפור היחיד והרחוק הזה שהוא שמע מספיק לו כבר בשביל למשוך ידו מכל עניני החסד הללו. אז זהו, שאינני אומר, ומה גם שמי אני שיאמר משהו, שבאמת תמיד אלו הן חששות רחוקות, רק לזה אני מעורר, שבאמת צריך לבדוק ולשקול היטב, האם אנחנו לא מפסידים הרבה הרבה מצוות וחסדים מדאורייתא, רק בגלל כל מיני חששות רחוקות...

וכן בעניני שכנים, בעניני בניה וכדו', כשנצרכים להסכמתו, כאן פתאום 'מעלה האדם מן האוב' כביכול, כל מיני חששות שונות ומשונות, שמשו"כ הוא לא יכול להסכים למה ששכנו רוצה, בעוד שכל אחד 'העומד מן הצד' מבין כמה חששות אלו רחוקות ומגוחכות.

וכמו ששמעתי או קראתי בעבר, על אחד מגדולי הדיינים, אינני זוכר כעת במי הדברים אמורים, שהיתה איזו תקופה שהחליט שהוא לא מסוגל יותר להיות דיין. וכששאלוהו לפשר הענין, ביאר, שהוא לא מסוגל לשמוע את הרוע של האנשים... אדם לא מסכים לחבירו לעשות פעילות כזו או אחרת בדירתו בשעות הבוקר, אפי' שהוא אף פעם לא נמצא בבית בשעות הבוקר, כי אולי פעם הוא יצטרך להישאר בבית בשעות אלו והדבר יפריע לו... וכן על זה הדרך...

ובאמת, זהו הלימוד ממה שאומרת התורה 'השמר פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע', כפי שמתבאר שם בדברי הח"ח, לבל נימנע מלהיטיב עם חברנו, בעבור כל מיני חששות רחוקות. וכן כתב גם הגרשז"א במנחת שלמה קמא סי' מ"ז שיסוד הדין הוא 'שאסור להמנע מלעשות חסד בגלל פחד שוא ומדומה', עיין בדבריו.

את עשיו. ונראה שעשיו אינו בכלל 'זרעך'. ודוק.

סייעתא דשמיא מיוחדת ב'זמני מעבר'

'והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו'. וברש"י, 'עולים תחילה ואח"כ יורדים. מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאין חו"ל ועלו לרקיע. וירדו מלאכי חו"ל ללוותו'. והמהר"ל בגו"א העיר, דאם עלו תחילה, ורק אח"כ ירדו המלאכים של חו"ל, נמצא שהיתה שעה שהיה בה ללא שמירה. וביאר, ד'היינו דכתיב והנה ה' נצב עליו לשומרו'. שבאותה שעה הקב"ה הוא שניצב עליו לשומרו.

ושמעתי בשם מו"ר הגרמ"י פוטרמן שליט"א (הקב"ה ישלח לו רפואה שלימה, מרדכי יוסף בן שיינא שרה), שיש ללמוד מכאן, שפעמים שדוקא 'בזמני מעבר' ישנה שמירה עליונה וסייעתא דשמיא מיוחדת, יותר מאשר הזמנים הרגילים. ששם האדם מונהג ושומר ע"י 'מלאכים', בצורה רגילה. עפ"י הסדרים הרגילים. ודוקא כאשר ישנו שינוי של הסדר הרגיל, [כמו מעבר דירה, או איזו שמחה משפחתית שמשנה את כל הסדרים, או כמו מעבר מכולל לכולל, או משיבה לכולל, מבחרות לחיי נישואין וכדו'], ישנה שמירה עליונה, וניתנת לאדם אפשרות וסייעתא דשמיא מיוחדת.

פגיעה

'זיפגע', ורבותינו פירשו (ברכות כו:): לשון תפילה, כמו ואל תפגע בי (ירמיה ז, טז), ולמדנו שתקן תפלת ערבית. ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמדך שקפצה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה'.

וצ"ב, מאי הוקשה למה שינה לכתוב לשון פגיעה ולא לשון תפילה. והלא יש לומר בפשיטות, שיעקב אבינו התפלל כאן ב'לשון פגיעה'. והיא תפילה אחרת מלשון 'ויתפלל'. ולכן כתוב דוקא פגיעה. שהרי 'פגיעה' היא אחד מלשונות התפילה. וזהו סוג אחר של תפילה. וצ"ע.

[ועיין בספר שערים בתפילה. מה שכתב דברים נפלאים בענין תפילה בלשון 'פגיעה'].

יראה ותורה

קראתי מעשה נפלא על הגר"י פתיה זצ"ל, שסיפר שבצעירותו היה מדבר בלימוד עם מרנא ה'כף החיים' זצ"ל. וכשהיו מדברים עמו בלימוד, הוא היה אומר את הגמרא והם היו אומרים את הגמ', הוא היה אומר את התוס' והם היו אומרים את התוס', הם היו שואלים והוא היה שואל, וכן על זה הדרך. ותוכ"ד הלימוד, לא היו שמים לב כ"כ מהו ההבדל בין הכפה"ח אליהם, שהרי הוא והם לומדים, ונראים הדברים אותו הדבר.

ורק כשהביאו איזה דבר מאכל והכף

החיים היה נעמד לברך ברכת 'שהכל נהיה בדברו' והיה מברכה בכונה עצומה ברתת ובזיע. והיה נראה כאילו כל העולם משתתק כעת ומקשיב לברכתו של הכה"ח. או אז היה נראה בעליל, מהי דרגתו של הכה"ח. ומהו ההבדל בינם לבינו. היכן הוא נמצא ואיפה הם נמצאים.

[ואגב, עיין בכה"ח בריש סי' ר"ב, מה שהביא מהמהרח"ו, בשם האריז"ל, בחשיבות ענין הברכות, שהם שמביאים את האדם לידי רוח הקודש, בהיות והם מסירים את הקליפות והחומריות מהמאכלים, ומזככים אותם, ובאופן זה המזון של האדם, שהוא המקיימו, הוי רוחני. והאדם מקויים מדבר רוחני ולא מגשמיות. וכתב שם שהאריז"ל היה מזהיר ע"כ מאד, עיי"ש].

והתעוררתי מזה, להבין, שכל ענין התורה והמצוות, זהו להביא את האדם 'לאן שהוא', לדרגה של קרבה ודביקות גדולה בקב"ה. ואין התכלית, ללמוד תורה בלבד. [ויש לדעת איך אומרים את זה בדיוק. ויש להזהר בנוסח המדויק].

ובענין זה העירוני, ל'דרוש' נפלא של הבעש"ט בקרא ד'יירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים'. שיעקב אבינו הגיע במקום זה לדרגת יראה גדולה, מה שלא היתה לו קודם, 'יירא' 'מה נורא המקום הזה'. ומשו"כ אמר, 'אין זה כי אם בית אלוקים', שכיין שבמקום זה ישנה יראת שמים, זהו 'בית אלוקים', זהו ה'בית'. וכדאיתא בגמ' ביומא ע"ב ב' ובשבת, שהיראה היא ה'דרתא', ה'חצר', ה'בית'. ו'זה', היינו הבית מדרש שממנו הוא מגיע כעת אחר י"ד שנה של תלמוד תורה בישיבת שם ועבר, 'שער השמים', שהוא רק 'שער', 'תרעא' להגיע על ידו 'לבית', וכדאיתא בגמ' שם, שהתורה היא 'תרעא' ליכנס את ה'דרתא'. ונפלא מאד.

וזהו המעשה בכה"ח הנ"ל. שהברכות כידוע, הם 'יראת שמים'. וכפי שלומדים את ענין המאה ברכות מהפסוק 'מה ה' א' שואל מעמך כי אם ליראה', עיי"ש בעל הטורים, שמה היינו מאה. דהברכות הם 'יראת שמים'. והתורה שהאדם לומד צריכה להביא אותו לידי יראה. וכל תורתו העצומה של הכה"ח הביאה אותו לידי יראה, היא היותה את השער להגיע ל'דרתא', ליראת שמים, כראוי.

למה לא נלחם יעקב עם אליפז

'וישק יעקב לרחל וכו' ויבך' (כ"ט י"א). וברש"י, 'ד"א לפי שבא בידים ריקניות וכו' לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו, [ועיין גם לשון רש"י באיוב ד' א', 'אליפז בן עשיו היה ועל ידי שנתגדל בחיקו של יצחק זכה שתשרה עליו שכינה'] אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו

יעקב טול מה שבידי והעני חשוב כמת'.

[וצ"ב המשמעות של הבכי על דבר זה, דמקופיא הוא תמוה, מה מקום לבכי אצל יעקב אבינו על דבר זה. ושו"ר שהשפ"ח באמת כתב דמשו"כ פירש רש"י את הפירוש הא'. ובאיה"ש כתב בזה, דיתכן שבכה ע"כ שאין לו ממון ואפשרות לעשות חסד].

וב'תפארת תורה' להגרש"ד פינקוס זצ"ל, העיר כאן הערה נכבדה, למה לא נלחם יעקב אבינו עם עשיו, והרי 'כוחו גדול' שיכל להסיר את האבן מעל פי הבאר, כאדם שמעביר פקק מעל פי הצלוחית, וודאי שהיה בכוחו להלחם עם אליפז ולנצחו, ולמה לא עשה כן.

וביאר, דהוא לימוד גדול שגם כאשר יש את הכח להילחם ואף לנצח. אם ישנה אפשרות להניצל שלא בדרך מלחמה, הכי עדיף. וכיון שיכל להניצל באופן כזה שיתן לו את כל רכושו, העדיף לנהוג כך, ולא להילחם עמו, דכך היא הדרך הנכונה. [ויש להוסיף בזה, דיעקב העדיף לנהוג כן, אע"ג שהפסיד מהנהגה זו את כל ממונו, והיה לו מזה צער גדול, עד כדי כך שבכה על כך, כנ"ל. וודאי שהבכי מורה שהיה לו מכך איזה שהוא הפסד רוחני. ואפ"ה העדיף לנהוג כן, ולא להלחם עמו].

והוסיף, דבבן איש חי כתב בזה, דלא רצה להורגו כיון שראה שיצא ממנו אונקלוס הגר. והיא התעוררות נוספת להנ"ל, דאדם צריך לדעת, שכאשר הוא נלחם, אף אם ינצח במלחמה, פעמים שההפסד מזה הוא לדורי דורות. ולכן תמיד עדיף לנהוג שלא בדרך מלחמה. והוא נפלא מאד.

ולי היה נראה, דה'כוחו גדול' של יעקב, לא היה מחמת שבאמת כוחו הפיזי היה גדול. שהרי כידוע, תורה מתשת כוחו של אדם. רק הענין ב'להודיעך שכוחו גדול' זהו, שהאדם השלם, 'מגבלות הטבע' לא תופסות אצלו, וכאשר הוא צריך משהו, שום דבר לא יעמוד כנגדו, אף לא דברי הטבע הפשוטים בעולם, כמו חוסר יכולת להסיר אבן כבידה. והכח שלו להסיר את האבן, לא היה כח פיזי גדול שניחן בו, אלא המציאות של 'אדם שלם' ששום כח טבע לא עומד כנגדו. וא"כ איכ"ל, דכח זה ניתן לו רק כאשר יש לו צורך בזה, כגון לקיים מצות חסד עם רחל וכדו', אבל להרוג את אליפז לא היה לו ענין וצורך בזה, שהרי יכול היה להציל עצמו בממונו, כמו שאכן עשה, ולזה באמת לא היה לו כח. ודוק, וצ"ע האם אין לזה סתירות.

בענין הסימנים - מי מסר למי?! והיאך לא הבחין יעקב בטביעות הקול

בענין ה'סימנים', דוק בלשון רש"י 'לפי שמסר יעקב לרחל סימנים'. אמנם בפתיחתא דאיכה רבה כ"ד, מבואר דרחל היא שמסרה את הסימנים ליעקב, 'ומסרתיו לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי'. ודו"ק.

ועיי"ש עוד במדרש דברים נפלאים, ובתוך הדברים, איתא שרחל נכנסה תחת המיטה שהיה

יעקב שוכב עם לאה, והיה יעקב מדבר עם לאה 'והיא שותקת ואני (רחל) משיבתו על כל דבר ודבר כדי שלא יכיר לקול אחותי'.

הערה גדולה בעיקר ענין הסימנים

ובגוף הענין של מסירת הסימנים של רחל ללאה, יל"ע, היאך היה מותר לה למסור זאת על חשבונו של יעקב אבינו. וגם אם היא מצידה היתה מוכנה לוותר ולהקריב למען לאה, היאך עשתה זאת על חשבונו של יעקב.

וראיתי מעשה, כמדומה על ר' ישראל זיע"א, שפעם התאחר מאד לביתו בליל הסדר. וכשהגיע בשעת לילה מאוחרת אמר שהיה עסוק בחסד ולכן התאחר. וביאר, שאפ"י שעי"ז הוא עיכב את בני ביתו, סו"ס הוא החליט, שגם בני ביתו היו מחוייבים בחסד הזה. ולכן הוא יכול לעכבם. ויל"ע ביסוד זה, ולבררו ל'הלכה ולמעשה'.

עכ"פ, לפי"ז, י"ל שגם רחל החליטה ברוחב דעתה, שגם יעקב בעצם מחוייב לנהוג בחסד הזה כלפי לאה. ולכן היה מותר לה לעשות את מעשה החסד הזה גם על חשבון יעקב. ויל"ע היטב.

'ראובן'

'ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני וכו'. וברש"י, 'רבותינו פירשו אמרה ראו מה בין בני לבן חמי' וכו'. ולכא' תמוה, דהלא בפסוק מפורש מהי הסיבה שקראה לו ראובן, ולמה מחפשים חז"ל פירוש אחר.

ויעויין בדברי הגר"א בקול אליהו, שהעיר מזה, וכתב דדייקו מן מלשון הפסוקים, שבכל השבטים כתוב את הסיבה לפני קריאת השם, כגון 'כי שמע ה' וכו' ובשביל כך 'ותקרא שמו שמעון'. ורק אצל ראובן כתוב קודם 'ותקרא שמו ראובן' ורק אח"כ 'כי ראה ה' בעיני'. ומזה הכריחו דהיתה סיבה נוספת ומוקדמת למה שכתוב להדיא בתורה, שבגינה היא קראה לו ראובן. ודו"ק.

'שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות'

'הפעם אודה' שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות'. ושמעתי בזה מכבר דבר נחמד. דעד שלא נולד לה הבן הרביעי חשבה לשלל אמה, מארבעת האמהות, היא שלשה בנים. וזהו ה'חלק' של כל אחת. [כי ידעה שיעקב מוליד רק י"ב שבטים]. וברגע שנוולד לה הבן הרביעי, נמצא שמעתה לאמא אחת כבר לא יהיו שלשה בנים. ונמצא דגם ה'חלק' שלה שהיתה בטוחה שהוא דבר פשוט שיהא לה, ג"כ לא פשוט כלל, שהרי לאחת גם את זה לא יאה. וממילא הודתה כעת גם על 'חלקה', שנתברר לה שהוא גם לא ה'פשוט'.

בענין המקלות של יעקב אבינו

בענין ה'מקלות' שעשה יעקב יש לעיין, דלכא' כל הענין במה שהסיר את 'כל שה נקוד' וכדו', היה בשביל שמבחינה טבעית לא יתעבר הצאן כדוגמת ה'נקודים' וכדו'. ומה ההבדל א"כ, אם הבחינה הטבעית תבא ע"י המקלות או ע"י 'השה הנקוד'. ואם סיכמו ביניהם שלא יהיו 'נקודים' וכדו',

ה"ה לכא' שלא יהיו 'מקלות', והיאך הותר ליעקב לעשות כן.

והלום ראיתי בחזקוני, פ"ל, ל"ב, שכתב שההסכם היה שיסירו 'כל שה נקוד וטלוא', אבל לא כבש ותיש ועז ולא עקודים'. והוא, לבן, הסיר אף העקודים והזכרים זקנים שהעמיד להוליד מהם, כדכתיב 'ויסר ביום ההוא את התיישים העקודים'. [והיינו שבהסכם באמת כתוב שיעקב אומר, 'אעבור בכל צאנך ביום הסר משם' וכו', היינו שהוא יסיר. וכשלבן מסכים לדבר ואומר 'הן לו יהי כדברך', כתוב מיד, 'ויסר ביום ההוא' וכו', והיינו שלבן הסיר. ולזה אומר החזקוני, שההסכם באמת היה שיעקב יסיר רק כל שה נקוד וטלוא, ולבן עצמו, הפר את ההסכם, והסיר אף את התיישים והעקודים]. 'וזהו רמאות גדול שהרי לא היה התנאי כך'.

ומסיים בזה בחזקוני, 'ולכך עשה יעקב את המקלות מפוצלין'. והיינו, שלכך הותר לו לעשות את הענין של המקלות. דבאמת לא היה זה נגד התנאי וההסכם.

מידת ה'ויתור' של רחל אמנו

'ותען רחל ולא'. (ל"א י"ד). ובפירוש הטור על התורה כתב שרבות הוקשה לו למה רחל קפצה לענות לפני לאה אחותה הגדולה, והיאך לא נהגה בה כבוד. [ועיין בתרגו"י שכתב שרחל ענתה בהסכמת לאה. עיין בדבריו. ויתכן שמה שרחל היא שדיברה זהו משום שהיא 'עיקרו של בית'. וצ"ע]. ושמעתי בזה ביאור נפלא מאד, לפי מש"כ הרמב"ן לעיל כ"ז ה', דיעקב אבינו נשא ב' אחיות רק בחו"ל. ורחל אכן מתה בדרך קודם שנכנסו לארץ.

ולפי"ז כשיעקב פונה לנשיו ואומר להם שהקב"ה אמר לו לשוב לארץ ישראל. היה מונח בזה ג"כ, שמעתה אחת מהן תצטרך להפסיק להיות אשתו. או שתמות או שיגרשנה וכדו'. שהרי כשיכנסו לארץ ישראל לא יוכל להיות נשוי לב' אחיות.

וכשהן הסכימו לו לדבר זה. היינו שכל אחת מהן הסכימה להיכנס לארץ ישראל, ולעשות מה שאומר הקב"ה, אף שעי"ז היא תפסיד את יעקב אבינו, להיות אשתו של יעקב אבינו.

ובחלק הזה מדגישה התורה, 'ותען רחל' לפני לאה, שרחל היא שקפצה מיד, ואמרה שהיא מוכנה לדבר. והיא מסכימה לוותר לאחותה. כך שמצידה, אין שום בעיה לשוב לארץ ישראל, גם אם עי"ז היא תאבד את יעקב אבינו.

וזהו 'רחל אמנו לשיטתה', שהסכימה למסור את הסימנים ללאה, ולוותר על מעלת יעקב אבינו עם כל המשתמע מכך, ומשום שהבינה שכך הוא רצון ה'. וגם כאן, הסכימה לוותר, ולאבד את יעקב אבינו ומשום שכך אמר ה', וציויה על כך. ודפח"ח.

שירי ההלכה

עוד בדינא דהנו"ב לגבי 'דבר שיש לו מתירים'

והאמת, שהבה"ל בסי' תק"ז ג"כ העיר קושיא זו, ומכח קושיא זו הוציא, דכיון שהעצים עומדים להנאה אחר הביעור לזמן שהם מקלא קלי, זה מתיר גם כשהם עוד לא מיקלא קלי. (ומשו"כ רצה להתיר גם להנאת אורס). [ועיי'ן בזה גם בשעה"צ שם כ"ז (מהחמד משה, שהוא לכא' החמד משה שמציי'ן בבה"ל), דמהגמ' עצמה אין ראייה דאיכ"ל שבאמת אפשר לטלטל רק אחר שמיקלו, אלא שריהטת הפוסקים לא כן].

ידון לפי הנ"ל האם מהבה"ל בסי' תק"ז מוכח דלא כהצל"ח

וממה שלא מיישב הבה"ל כדברי הפרמ"ג משמע שלא סבר לתירוצו. ואי נימא דכונת תירוץ הפרמ"ג כהצל"ח מוכח מהבה"ל דלא סבירא ליה לתירוצו וליסודו דהצל"ח, אף לא בתערובת של יבש ביבש.

והיה מקום לדחות, דבאמת כלפי הטלטול הבה"ל מסכים לדברי הפרמ"ג, ובזה לא הוקשה לו כלל, ומה שמקשה זהו לדעת הרא"ש ד'המקלי קלי' נצרך גם בשביל האין מבטלין איסור לכתחילה. דבזה קשה, היאך מותר לבטל את העצים לגבי הטלטול, כשהם עוד לא מיקלא קלי איסוריה, והלא אין מבטלין איסור לכתחילה, וכלפי"ז כל שלא מיקלו קלי, יש איסור לבטל איסור לכתחילה. (ולדעת הרשב"א דלגבי האין מבטלין איסור לתכחילה ל"צ את המקלא קלי, דכל שהו' איסור דרבנן, שרי להוסיף עליו ולבטלו גם בלי מיקלא קלי א"ש, אלא לדעת הרא"ש קשה). אלא שבלשון הבה"ל נראה דהקושיא היא לגבי ההיתר טלטול ולא לגבי האיסור לבטל איסור לכתחילה, דוק בלשוננו.

יבאר דברי הפרמ"ג באו"א - ומה שלפי"ז אין ראייה מהבה"ל דלא כהצל"ח

ונראה, די"ל שאין כונת הפרמ"ג לדברי הצל"ח, דבאמת אין בדברי הפרמ"ג זכר לסברת הצל"ח וצע"ג האם כשלא היינו יודעים לדברי הצל"ח היינו מעמיסים בדברי הפרמ"ג כדבריו. ומה גם שי"ל שדברי הצל"ח לא שייכי כלל בנידון דהפרמ"ג, דאף שהתם האיסור הוא טלטול העצים, סו"ס הטלטול הוא טלטול לצורך כילוי, שהרי מטלטלים בשביל שיבערו יפה ויתכלו. וכל כה"ג ליתיה לדברי הצל"ח, כנ"ל.

רק עיקר כונת הפרמ"ג, דשמא כל החומר של רבנן בדשיל"מ שלא בטל הוא דוקא באיסור חמור של איסור אכילה, ולא באיסור קל של איסור טלטול והנאה. [ושו"ר שכ"כ בצ"ץ אליעזר בביאור דברי הפרמ"ג]. ודוקא לגבי 'השבח עצים בפת' שהו' איסור אכילה, שבפת שאוכל ישנו איסור מוקצה, הוקשה לגמ' מדשיל"מ. ולתירוץ זה לא הסכים הבה"ל, ואין ראייה מדבריו א"כ, שלא מסכים לדברי הצל"ח. ודוק.

שהוא שימוש חד פעמי, לא שייכי בזה דברי הצל"ח, וכמו שכתב הוא עצמו לגבי איסור תחומין, דכשהו' טלטול לצורך אכילה, הו' שפיר דשיל"מ, כפי שהבאנו לעיל.

וכן יש לומר לגבי הנידון השני, במי מזגן שנוטפים לתוך כלי שיש בו גם מי היתר, דהנידון הוא האם יכול לטלטל את הכלי עם המים, בשביל לשופכם בכיור וכדו', דכיון שהטלטול הוא בשביל כילוי, לא שייכי בזה כלל דברי הצל"ח, וודאי חשיב דבר שיל"מ. והו' לכא' ממש כמו מה שמביא המ"ב שם מהח"א, לגבי מים הנוטפים מן האילנות בימי ניסן, שאסורים משום נולד, דאפי' אם יש כבר כלי עם מים מערב שבת, כל שנופלים לתוכו גם מי האילנות, אסור, ול"א בזה דבטל דקיי"ל דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל. ואין להוכיח מזה דלא כהצל"ח, דאיכ"ל שהנידון שם הוא לגבי טלטולם לצורך שפיתם וכדו', ובזה כיון שהטלטול הוא לצורך כילוי ל"ש דברי הצל"ח, כנ"ל.

[אמנם אין זה מוכרח, דלהנ"ל שבלח בלח ליתא לדינא דהנו"ב, בלא"ה אין להוכיח מדברי המ"ב שם דלא כדבריו, שהרי שם מייירי בתערובת לח בלח].

אמנם לגבי מים שבתוך הניאגרה, י"ל שהנידון הוא לא לגבי המים אלא לגבי השימוש בניאגרה, בכלי הזה. והשימוש בכלי הזה לא מתכלה, דהיה יכול להשתמש בו גם היום וגם מחר, וכעת יכול להשתמש רק מחר, ושפיר איכ"ל בזה את סברת הצל"ח. והכי מסתבר טפי. וצ"ע.

מה שרצו ללמוד בפרמ"ג ביו"ד סי' צ"ט סק"ב ובפתיחה להלכות יו"ט כדברי הצל"ח

והנה יש שהוכיחו כיסוד הצל"ח מדברי הפרמ"ג, בסי' צ"ט סק"ב ובפתיחה להלכות יו"ט, שכתב (ובפתיחה שם הסתפק בזה), דדשיל"מ הו' דוקא באיסור אכילה, ולא באיסור טלטול והנאה. ורצו לבאר דהכונה היא ע"ד דברי הצל"ח.

והנה ראיית הפרמ"ג לזה, כפי שמתבאר בסי' צ"ט, היא מהסוג' בביצה ד' ב' לגבי עצים שנשרו מן הדקל ביו"ט דמרב' עליהם עצים ומבטלין, דמקשה הגמ' דהו' דשיל"מ ומשני דמיקלא קלי איסוריה. והעיר הפרמ"ג, דלפי רש"י והרא"ש שגם לגבי הטלטול בעינן למה שהעצים מתבטלים קשה, דלגבי הטלטול ל"ה מיקלא קלי איסוריה, שהרי הוא מטלטל את העצים עוד קודם שהם מיקלא קלי. ובזה כתב הפרמ"ג דיתכן שלגבי הטלטול ל"ק מידי מדשיל"מ, דדבר שיש לו מתירין לא נאמר לגבי איסור טלטול, (וביאר דכוונתו לדברי הנו"ב), וכל השאלה היתה לגבי מה שנהנה ואוכל את המוקצה, מה שיש שבח עצים בפת, דזה ל"ה איסור טלטול, וכלפי"ז שפיר הו' מיקלא קלי איסוריה, דנהנה מהשבח עצים כשהם כבר מיקלא קלי.

בגיליון פרשת חיי שרה, הבאנו לדון בדברי הצל"ח הידועים לגבי 'דבר שיש לו מתירים', לגבי כסא מוקצה שהתערב בכסאות היתר אחרים, והעלינו לדינא, דמחד גיסא, סברת הצל"ח ברורה ונכוחה, ואיכ"ל דבתערובת יבש ביבש שאין את דברי הר"ן, (בגדר דבר שיש לו מתירים) ודאי שיש לסמוך על דבריו. אלא שמאידך, מבואר בש"ך, וכן ברע"א, דלא סבירא להו כסברת הצל"ח. וצריך לדעת המשקל הנכון בזה. ומסתבר שבאיסור דרבנן, כמו מוקצה, וכל הדין דשיל"מ הוא רק מדרבנן, שפיר איכא למיסמך על דברי הצל"ח למעשה. וצ"ע. [ושוב העירוני שכן הורה מרן הגריש"א זצ"ל].

מה שבתערובת לח בלח א"א לסמוך על סברת הצל"ח - ומה שנראה לפי"ז במי מזגן (שהו נולד בשבת) שנתערבו במי היתר

אמנם כ"ז לגבי תערובת של יבש ביבש כנ"ל, אבל בתערובת של לח בלח, מסתבר מילתא שא"א לסמוך על דברי הנו"ב, דהלא הנו"ב עצמו אמר שדבריו לא מהנו לגבי סברת הר"ן, ועד כמה שלכה"פ בתערובת לח בלח איתיה לדברי הר"ן, הרי שא"א לסמוך על סברתו למעשה.

ומשו"כ היה נראה, דבנידון שדנו פוס"ז, על מה שמצוי שמנתבים את צינור מי המזגן שהו' נולד בשבת לתוך הניאגרה של השירותים, דאין הם בטלים במי ההיתר, אפי' אם ההיתר הו' רוב, ויהא אסור להוריד את המים בשירותים כיון שבוהו הוא מטלטל גם את מי המזגן שהו' מוקצה, דמי המזגן הו' דשיל"מ, בתערובת לח בלח. דבזה אפי' שהיה שייך לומר את סברת הצל"ח, שכיון שהאיסור הוא טלטול, ל"א 'עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר', סו"ס בתערובת לח בלח, יש לחוש לסברת הר"ן, ולפי סברתו לא שייכי דברי הצל"ח.

ועד"ז י"ל לגבי מי מזגן שנוטפים לתוך כלי, שיש בדבר איסור של ביטול כלי מהיכנו, ורוצה לשים שם מי היתר, שיבטלו את מי המזגן, דלא מהני. דכיון שהתערובת היא לח בלח, שפיר איכ"ל דהו' דשיל"מ, לפי סברת הר"ן.

ידון שבנידון הנ"ל במי מזגן שנתערבו במי היתר ל"ש להתיר מטעם דברי הצל"ח מכל מקום

והאמת, שלגבי מים שנוטפים לניאגרה, שהנידון הוא לגבי טלטולם באופן שנושפכים לשירותים ומתכלים, היה מקום לומר דבלא"ה לא שייכי בזה דברי הצל"ח, דהלא השימוש של המים הוא שימוש של כילוי, ואפי' שהאיסור הוא איסור טלטול, כיון שהטלטול הוא לצורך כילוי, הרי שאת הטלטול הזה יכול לעשות למחר, וא"א לעשותו פעמיים, ובזה ודאי דהו' דשיל"מ. והו' כמו אפר לכיסוי, במ"ב בסי' ש"י סק"ב, דכתב המ"ב שלא בטל באפר היתר, כיון שהו' דשיל"מ. ואף שהאיסור שם הוא איסור טלטול, אין להוכיח משם דלא כהצל"ח, דאיכ"ל כנ"ל שכיון שהו' טלטול לצורך הכיסוי,